ПИЛИПЕНКО Р. Є.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІЙНЕ ПАРТНЕРСТВО ГЕРМАНІСТІВ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Статтю присвячено аналізові інституційного партнерства германістів між кафедрою германської філології Інституту філології та Гердер-Інститутом Лейпцизького університету. Продемонстровано низку проектів у межах партнерства та перспективи їхнього розвитку. Інституційне партнерство германістів розцінено як ключ до успішного наукового діалогу між німецькими та українськими вченими.

Ключові слова: інституційне партнерство германістів, науковий діалог, нова філологічна компетенція.

Статья посвящена анализу институционального партнерства германистов между кафедрой германской филологии Института филологии и Институтом имени Гердера Лейпцигского университета. Продемонстрирован ряд проектов в рамках партнерства и перспективы их развития. Институциональное партнерство германистов расценено как ключ к успешному научному диалогу между немецкими и украинскими учёными.

Ключевые слова: институциональное партнерство германистов, научный диалог, новая филологическая компетенция.

The article is dedicated to the Germanistic Institute Relationships between the chair for German Study of Institute of philology and the Herder-Institut at the University of Leipzig. It is demonstrated a number of projects within this partnership and their perspectives. The Germanistic Institute Partnership is regarded as a key to successful scientific dialogue between the German and Ukrainian scientists.

Key words: the Germanistic Institute Relationships, scientific dialogue, new philological competence.

Мета статті – дослідити стан, проблеми та перспективи інституційного партнерства германістів між кафедрою германської філології Інституту філології та Гердер-Інститутом.

Наукова новизна статті полягає в систематизації знань про тенденції розвитку інституційного партнерства германістів та з'ясуванні його ролі у формуванні нової філологічної компетенції германістів.

Об'єктом статті є феномен інституційного партнерства германістів.

Предметом статті є інституційні способи реалізації інституційного партнерства германістів.

Актуальність дослідження пов'язано з поглибленням міжнародного діалогу між українськими та німецькими науковими спільнотами германістів. Вивчення різноманітних форм міжнародної співпраці сприяє виявленню нових наукових змістів.

Інституційне партнерство германістів було започатковано в 1993 році Німецькою службою академічних обмінів ДААД. Воно було створено як інструмент сприяння розвитку німецької мови в країнах Східної та Центральної Європи. З 2008 року дію цієї програми було розповсюджено також на країни Азії, Латинської Америки та Африки. Програми партнерства підтримують насамперед діяльність кафедр германської філології та німецької мови в закордонних вишах. Яскравим прикладом успішного партнерства є співпраця між кафедрою германської філології Інституту філології та Гердер-Інститутом Лейпцизького університету. Метою цього партнерства є створення спільної магістерської програми, що дасть можливість найкращим українським студентам здобути подвійний диплом – Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Лейпцизького університету. В Україні це перший досвід такого партнерства не тільки в Інституті філології, а й в українській германістиці загалом. Завдяки цьому кафедра германської філології інтегрується в наявну міжнародну мережу германістів Гердер-Інституту, до якої належать іноземні університети, зокрема виші міст Гвадалахара (Мексика), Каїр (Єгипет), Куритиба (Бразилія), Саламанка (Іспанія), Стелленбос (Південна Африка), Фінікс (Аризона, США). Така інтеграція цілком відповідає ідеології сучасного університету, спрямованій на забезпечення ефективної інтернаціоналізації освіти й наукових досліджень.

Перший крок у реалізації цього партнерства було зроблено в березні 2011 року, коли на кафедрі германської філології відбувся семінар з питань наукового співробітництва. На цьому семінарі

було репрезентовано проекти викладачів, аспірантів та найкращих студентів кафедри. У жовтні 2012 року в Інституті філології відбулася міжнародна конференція, яка сприяла започаткуванню спільних наукових та освітніх проектів науковців, викладачів, докторантів, аспірантів та студентів у галузі германістики. Приємно, що початок інституційного партнерства германістів припадає на 50-річний ювілей міжнародного партнерства між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та Лейпцизьким університетом.

У жовтні 2011 року було розроблено модель спільного німецько-українського модульного навчального плану для магістрів зі спеціальності "німецька мова як іноземна". Робота над спільною магістерською програмою уможливила суттєвий поступ у галузі підготовки спільної угоди про взаємозарахування модулів між нашими університетами.

Важливу роль у німецько-українському партнерстві відіграє науковий діалог довкола меж германської філології. Одним із напрямків такого обговорення є дискусії про інтеграцію германської філології в культурологію та медіазнавство. Ці питання постають через брак теоретичного матеріалу в дослідженнях різних систем мови та мовно-культурних феноменів, що змушує лінгвістів використовувати наукові здобутки культурології, філософії, соціології, риторики, епістемології тощо. У Німеччині германісти дедалі успішніше розв'язують цю проблему через створення комбінованих бакалаврських та магістерських програм на зразок "германська філологія і міжкультурна комунікація", "германістика і юридична комунікація", "германістика і культурологія" тощо. З огляду на розмаїття міжгалузевих джерел, завдяки яким конституюються комунікативні дослідження, на нашу думку, є потреба і в нашому університеті чіткіше окреслити межі германської філології.

Про плідний досвід інституційної перебудови та міжнаукової інтеграції філологів-германістів свідчить також інституційна співпраця Гердер-Інституту Лейпцизького університету з іноземними вишами в галузі розроблення

комбінованих програм в межах інституційного партнерства германістів та програм подвійних магістерських дипломів. Усе це є унікальною нагодою збагатити українську германістику, насамперед при створенні наукових шкіл, міждисциплінарного розширення поля діяльності германської філології та вироблення кардинально нових підходів до вивчення німецької мови як іноземної в нашій країні.

Передумовою ефективної співпраці КНУ імені Тараса Шевченка з німецькими університетами є специфіка наукової діяльності нашого персоналу, що дає можливість забезпечувати швидку реакцію на зміни в міжнародному науковому і освітньому просторі, тісніше поєднувати теорію і практику, гнучко використовувати кадри, їх знання та компетенцію, спираючись на ефект наступності поколінь учених.

Сучасна германістика позначена значними міжкультурними й міждисциплінарними впливами. Суттєвий внесок у це робить дискусія германістів про міждисциплінарні та міжкультурні можливості та межі фаху в Німеччині та Україні. Поряд з цією певною мірою новою спільною орієнтацією германістики також існують історичні розбіжності між школами германської філології в Німеччині та Україні. Останніми десятиліттями українська германістика приділяє особливу увагу своєму міждисциплінарному розвитку й усе чіткіше позиціонує себе як культурологічна наука. Натомість німецькомовне літературознавство та медієвістика – традиційні галузі німецької германістики – в україномовних дискурсах не відіграють помітної ролі.

Утім, не лише традиційні тенденції розвитку галузі вимагають співпраці німецьких та українських германістів. Цього потребують і нові виклики сучасної германської філології. Так, Інтернет створив комунікативний простір різноманітних типів текстів, що не вкладаються в межі окремих дисциплін; зростає німецько-українська комунікація в інституційних та приватних галузях Інтернету.

До важливих спільних рис німецько-українського дискурсу германської філології належить зміщення інтересів з мовних

аспектів лексикології та граматики, діалектології та фахових мов до теорії міжкультурної комунікації, теорії дискурсу, філософії мови та медіазнавства. Цей факт підтверджують більшість публікацій українських учених.

Німецьку та українську германістику дедалі частіше усвідомлюють як науку, яка розвиває знання про мову й культуру з метою подолати суспільні тенденції до позбавлення власних культурних коренів, які посилює глобалізація. Передавання мовної компетенції та культурних знань вимагає від німецьких і українських германістів нового рівня компетентності в галузі міждисциплінарної германістики та міжкультурної комунікації.

Отже, сучасний профіль міжнародної діяльності кафедри германської філології визначає міждисциплінарний фокус філологічного знання. Германську філологію розглядаємо як науку про мову в складному комунікативному просторі. Вивчення мови і мовних реалій у цьому контексті потребує переходу на більш високий міждисциплінарний рівень наукового осмислення сучасних філологічних проблем.

Співпрацю з Гердер-Інститутом ідеально вписано в дослідницьку традицію кафедри германської філології. Запропоновано співпрацю з Гердер-Інститутом, яка містить такі проекти:

1. “Основи міжкультурних наукових дискусій”;
2. “Емпіричне дослідження культурно зумовлених процесів освіти в контексті викладання німецької як іноземної”;
3. “Хронотоп та комунікативні простори”;
4. “Концептуалізація дійсності між спогадами і забуттям”;
5. “Розроблення навчальний матеріалів” (для студентів усіх курсів із урахуванням рівня їхньої мовно-культурної підготовки).

Зазначені проекти можна істотно розширити насамперед завдяки реалізації інших наукових пріоритетів кафедри, а саме досліджень проблем міжмовної юридичної комунікації і проблем перекладу юридичних текстів (доц. І. В. Сойко, доц. О. І. Кучма), граматичних досліджень (проф. В. В. Козловський, доц. І. В. Сойко), соціолінгвістичних студій (к.філол.н. І. В. Волосенко,

к.філол.н. О. С. Стасюк), розвідок у галузі стилістики та контрастивної лінгвістики (доц. Є. П. Тимченко), студіювання міжмовної фразеологічної еквівалентності (доц. О. О. Павличко) тощо.

Перспективи співпраці між Гердер-Інститутом Лейпцизького університету та кафедрою германської філології Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка полягають як у розвитку науково-освітнього потенціалу наших університетів (передусім – у галузі виховання молодих талановитих учених і викладачів), так і у формуванні системних лінгвістичних, загальногуманітарнх і технологічних знань, що забезпечують якісно нову філологічну компетенцію, даючи можливість сучасному філологу:

• налагодити німецько-українську комунікацію в різноманітних наукових і предметно-практичних галузях людської діяльності;

• використовувати міждисциплінарні знання для розв'язання складних комунікативних завдань;

• працювати зі спеціалізованими і нефаховими різностильовими текстами будь-якого характеру й обсягу;

• забезпечувати загальну і професійну мовну грамотність на двомовній основі, яка передбачає не тільки переклад з рідної мови на іноземну і навпаки, а й самостійне створення професійно орієнтованих текстів рідною та іноземною мовами;

• вести самостійне дослідження, застосовуючи сучасні гуманітарні та інформаційні технології.

Інституційне партнерство германістів на тепер є доброю нагодою створити спільну магістерську програму. У межах цієї програми проведено три міжнародні наукові конференції на кафедрі германської філології, два міжнародні семінари в Лейпцизі, отримано:

• найсучаснішу наукову літературу з усіх теоретичних дисциплін (за навчальними планами кафедри германської філології і Гердер-Інституту), потрібну для піднесення компетенції бакалаврів і магістрів;

• тримісячні наукові стипендії у ФРН для всіх аспірантів кафедри, які навчаються останні три роки, місячну наукову стипендію для докторанта кафедри, а також три стипендії для найкращих студентів-бакалаврату.

З жовтня 2013 року на кафедрі запроваджено німецьку доцентуру, яка триватиме місяць і передбачатиме розроблення навчальних матеріалів для українських студентів від рівнів B2 до C2.

Привабливою перспективою співробітництва між Гердер-Інститутом та КНУ імені Тараса Шевченка є стимулювання німецько-української магістерської програми "Інтегрована міжнародна освіта з подвійним дипломом". Зрозуміло, реалізувати цей намір буде нелегко через брак сприятливих умов упровадження Болонської системи у вищу освіту України. До основних проблем, які гальмують реалізацію спільної магістерської програми на кафедрі, належать такі:

1. проблема фінансування; тут йдеться про фінансову підтримку груп українських і німецьких студентів та забезпечення їхньої мобільності; на заваді стають умови, висунуті німецькими інституціями. Так, Німецька служба академічних обмінів (ДААД) готова фінансувати спільні магістерські програми, якщо групи студентів складатимуться щонайменше з 5 осіб.

2. проблема правового статусу згаданих програм, оскільки через відсутність спільної угоди не забезпечено правових механізмів визнання навчання за кордоном і не визначено правил міграційного захисту іноземних студентів, які навчатимуться в Україні понад 3 місяців.

Ці перешкоди можна подолати за наявності обопільної волі та узгодженої стратегії. Інститут філології і Гердер-Інститут запропонували заходи розв'язання наявних проблем, а саме:

1. підготувати Меморандум на рівні Міністерства та ректора про запровадження спільних магістерських програм; Меморандум про порозуміння (Memorandum of Understanding) слугуватиме першим кроком на захист майбутньої програми.

2. провести реорганізацію фінансового плану та відповідних структур Гердер-Інституту Лейпцизького університету, що дасть змогу німецьким колегам повністю або частково взяти на себе фінансування навчання українських студентів у німецькому виші.

3. удосконалити навчальні плани кафедри германської філології Інституту філології, щоб запровадити спільну німецько-українську навчальну програму зі спеціальності "німецька мова як іноземна".

Забезпечення інституційних умов започаткує першу спільну магістерську програму в галузі філологічної освіти України.

Німецько-українські дискурси в комунікативному просторі германістики, без сумніву, мають великий потенціал. Співробітництву між Гердер-Інститутом Лейпцизького університету і кафедрою германської філології КНУ імені Тараса Шевченка визначає орієнтири ефективного міжнародного співробітництва і в галузі розвитку інноваційної культури університету загалом.